

Netanyáhu - Sinwar - Baýden halkasy

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 январа, 2025

Netanyáhu - Sinwar - Baýden halkasy NETANYÁHU - SINWAR - BAÝDEN
HALKASY

Iň uly agramy Gaza halky we belki-de Liwan çekmeli bolaymasa!
Gaza urşuna düýpli çözüň tapma mümkinçiligi ýene bir gezek
ýyklydy ýa-da ýyklyp barýar.

Ysraýylyň premýer-ministri Binýamin Netanyáhu we «Hamasyň»
başlygy Ýahýa Sinwar her kesişmede uruşdan soňrasy barada real
maksatnamalarynyň ýokdugyny görkezýärler.

Taraplaryň bolup biläýjek atyşygy bes etmek hakdaky
ylalaşykdan ýüz öwürmekleri-de gysga wagtlyk syýasy girdaba
gyslyp galandyklaryny görkezýär.

Ysraýyl bilen «Hamasyň» arasynda atyşygy bes etmek

ylalaşygynyň ýola goýulmagy üçin birnäçe aý bäri iş geçiren ABŞ-nyň Prezidenti Jo Baýdeniň hökümetiniňem Ýakyn Gündogardaky dartgynlylygyň sebäplerine çözüň tapmak boýunça real maksatnamasy ýok. Waşingtonyň edil häzir göz önüne tutýan ýeke zady uruş boýunça iş bukjasyny ABŞ-daky prezident saýlawlary bäsleşiginiň baglanyşygyndan çykarmak we Demokratik partiýa üçin ölüm howply wagtda sebitde has-da giň gerimli urşa goşulmazlykdan başga zat däl.

Wagt geçdigiçe Ysraýyldaky syýasy we harby edaralaryň arasyndaky bölünişigiň güýçlenmegi we halk protestleriniň artmagy bilen Netanýahunyň haýsydyr bir ylalaşyga gelinmegine päsgel berýän şertleri bilgeşleýin orta atýandygy göz-görtele belli bolýar.

Beýleki bir ýandan «Hamasy» meýdandaky ýykgynçylyklaryň, öldürmeleriň, ýerinden-ýurdundan çykarmalaryň çägindeki gorkunç hakykatlary boýnuna alyp, eglişige gitmek boýunça hiç hili meýil bildirenok.

Sinwar real ýagdaýlardan juda üzňe adama meňzeýär. Ol gaýtawuly dowam etdirmäge, urşy beýleki frontlara giňeltmäge hasam köp üns berilmegine çagyryýar. Gaza urşunyň başlanan gününden bäri ilkinji gezek Iordaniýa bilen Günbatar Şerianyň arasyndaky «Allenbi» geçelgesiniň golaýynda üç ysraýyllynyň atylyp öldürilmegi onuň tutaryaryna bolan ynanjyny güýçlendirýän bolmagy mümkin.

Mundan aňyrda dowam edýän uruş bilen baglanyşykly geňsi ironiýalaryň biri bolup geçdi. Olam «Hamasy» tarapyndan ýakyn aagtsa alty zamunyň öldürilmeginiň, hemme babatda aýry pikirde bolup, urşy dowam etdirmäge ilgezik iki tarapa goşa hyzmat hödürlemegidir.

Netanýahu we Sinwar nul jemlemeli oýnuň içine düşdiler. Bu oýunda çaknyşygyň soňlanmagy syýasy güýçleriniň gowşamagyna getirer, dowam etmegi-de iki tarapyňam häkimiýetlerini goramagyna mümkinçilik berip, syýasy taýdan ömürlerini dowam etdirmeklerine getirer.

Ysraýylyň harby taýdan öňdeligine garamazdan, Netanýahu «Hamasy» dagy-duwara aýaga galmaz ýaly derejede belli-külli mynjyradyp bilmedi. Çaknyşyklaryň dowam etmegi bolsa ysraýyl

jemgyýetiniň içindäki bölünişigi hasam güýçlendirdi.

Gazadan çykma meselesini ara alyp maslahatlaşmaktan ýüz öwürmesi barada aýdanda, Netanýahunyň uruş gutarandan soň ha Gazada bolsun, ha Günbatar Şeriada – palestinalylylar bilen gatnaşyklar boýunça düýpli oňyn syýasy maksatnamasy ýok.

Aýratynam Sinwar barada aýdanda, häzir haýsydyr bir real ýaraşyk gaýtawul berme nutugyny aradan aýryp, «Hamasyň» syýasy kapitalyny ýok edip, palestinalylyaryň arasyndaky pozisiýasyny köp möçberde gowşaryp biler. Sinwaryň Gazäni nädip täzedan gurjagy, ilatynyň gerek zatlaryny nädip üpjün edip biljegi ýada agressiýa döwresinden nädip gutuljagy barada hiç hili strategiýasy ýok. Bulam onuň serdarlygyny sa:p gaýtawul berme hekgeti bilen ýakyndan baglanyşdyrýar.

Bu bolsa Gazada beýle kadalaşmagyň täzedan ýola goýulmagyna getirjek ylalaşyga gelmek üçin gerekli syýasy pragmatizmiň ähli utuklaryny ýok edýär.

Üstesine Ysraýylyň harby operasiýalara we ýokary düzümlü «hizbullahçy» ýolbaşçylary ýok etmegi göz öňüne tutýan görlüpeşdilmedik howpsuzlyk operasiýalary bilen birlikde liwan frontyna degişli täze inisiatiwalary amala aşyrmaga taýýarlanýandygy barada artýan alamatlar bar.

Netanýahu goşuna demirgazyk frontdaky ýagdaýy üýtgetmegi buýrup, «Hizbullah» toparyna «Eýranyň güýçli şahasy» hökmünde baha berdi we häzirki ýagdaýy dowam etdirmegiň mümkin däldigini nygtady.

Şol bir wagtyň özünde Ysraýylyň Ýaragly Güýçleriniň Baş ştabynyň başlygy Hersi Ha-Lewi goşunyň eýýämde Liwanda alnyp baryljak hüjüm edijilikli operasiýalara taýýarlanýandygyny mälim etdi.

Şol bir wagtyň özünde Maliýe ministri Bezalel Smotriç Liwana garşy täsirlerinden halas bolmasy onlarça ýyla çekjek «ölüm howply zarba» barabar gysga wagtlyk urşa girmäge çagyrdy.

Emma iň düýpli şowsuzlyk ABŞ-nyň Ýakyn Gündogardaky dartgynlylygyň çeşmelerini, aýratynam Eýranyň bütin bu çöküş sahnasynyň hemaýatkäri hökmünde oýnan roluna üns berýän çözüdi janlandyryp bilmezliginde galýar.

Indi täzedan saýlanma kampaniýasynyň çäklendirmelerinden sypan

prezident Baýden ABŞ-daky saýlawlar üçin amatly pursat döretmegi maksat edinýän täze parahatçylykly ylalaşyklary arzuw etmegiň ýerine taryhy jogapkärçiligi boýnuna alyp we tegelek stolyň başyna ygtybarly, bitewileşen Ýakyn Gündogar üçin strategiki teklibi oklap bilerdi.

Baýden hökümetiniň syýasaty sebitde dowam edýän konfliktlere gönükdirilen ýarym-ýarpy çözümler we ýöntem synanyşyklar bilen Waşingtonyň liderlik kreditini tükedýär. Hususanam Tähranyň ha ýaragly militanlary goldama, ha-da goňsy ýurtlaryň içerki işleri goşulma ýoly arkaly emele getiren howplaryna garşy tutanýerli syýasaty işläp düzmezligi onuň liderligini agsadýar.

Esasynda Ysraýyl tarapynyň çözümlere bilgeşleýin päsgel bermegini syýasat hasaplaýan Netanýahunyň bu syýasat bilen respublikanlaryň kandidaty Donald Trampa hyzmat etmek isländigini pikir edýän syýasy göz önüne getirmeleriň saýasynda, bütin bu zatlaryň barsy Baýdeniň işlemeli wezipe möhleti dolmanka ýaraşyk baglaşylmagy ähtimallygy hakdaky şübheleri artdyrýar.

Aýratynam Gazadaky çaknyşygyň çözüldine gönügen umyt ýalkymlary häzirem garaňky. Ýakyn Gündogaryň howpsuzlygy Sinwaryň we Netanýahunyň hasaplary bilen amerikan liderliginiň çaknyşygy möwjedýän düýpli problemlaryň garjaşyklygynyň hötdesinden gelme babatdaky şowsuzlygynyň ýesiri bolan ýagdaýda.

Iň uly agramy Gaza halky we belki-de Liwan çekmeli bolaymasa!

Nedim KUTEÝŞ,
Liwanly žurnalist.

Çarşenbe, 11.09.2024 ý. Publisistika